

Inventering av bäver i Nacka kommun

SVENSK NATURFÖRVALTNING AB
www.naturforvaltning.se
E-post: info@naturforvaltning.se
Telefon: 031-22 30 45

Sammanfattning

Svensk Naturförvaltning AB har på uppdrag av Nacka kommun utfört en bäverinventering under juli-oktober 2015. Inventeringen bestod dels av en enkätundersökning dels av en fältinventering inom fem utvalda områden i kommunen. Enkäten visar att bäver förekommer över stora delar av kommunen. Någon egentlig skattning av det faktiska antalet bävrar är inte möjlig från det underlag som samlats in men en bedömning är att det finns 50-100 individer i Nacka kommun. I samtliga områden som valdes ut för fältinventering påträffades färsk spår av bäver. För varje område lämnas en mer detaljerad beskrivning med redovisning av observationer, riskbedömningar och åtgärdsförslag. I rapporten ges även en översiktlig beskrivning av olika åtgärder som brukar tillämpas för att hantera problem som uppstår i bäverns fotspår.

Inledning

Bävern (*Castor fiber*) har under flera decennier ökat i antal och geografisk utbredning sedan arten återintroducerades i Sverige på 1920-talet. Bävern lever uteslutande i anslutning till vatten och livnär sig på vattenväxter, örter och bark från lövträd. Arten lever oftast i familjegrupper som utgörs av ett vuxet par, fjolårsungar och årsungar. När bävern är två år gammal lämnar den familjegruppen. Karakteristiskt för bävern är att den fäller träd vars grenar används som foder och byggmaterial till hyddor och fördämningar. Fördämningarna anläggs i syfte att reglera vattennivån så att ingångar till boplatser ligger under vatten, men dammarna skapar också större ytor för födosök och tillräckligt vattendjup för att vattnet inte skall bottenfrysas under vintern. Bävern är aktiv under hela året och lägger upp vinterförråd av grenar i nära anslutning till boplatser, ofta under vattenytan. I tätortsnära miljöer kan bävern orsaka problem bl.a. när träd fälls över vägar, dammbyggen orsakar översvämningar och grävda bohålor underminerar marken. I Nacka kommun har bävern etablerat sig på flera lokaler under det senaste decenniet. Som i många andra kommuner med betydande förekomst av vatten och tätortsnära natur uppskattas etableringen av bäver som ett naturligt och exotiskt inslag i faunan. Problem uppstår när människans och bäverns intressen inte sammanfaller och i Nacka kommun har det under senare år skett en ökning av antalet rapporterade problem med fällda träd, fördämningar och igensatta vägtrummor. För att underlätta samexistensen mellan bäver och människa krävs ofta någon form av förvaltning. En sådan förvaltning bör grunda sig på kunskap om bäverpopulationen och dess påverkan på omgivningen och resultera i en åtgärdsplan som förebygger och hanterar de problem som bävern orsakar.

Syftet med den inventering som utförts är att få ett översiktligt underlag över bäverns förekomst och påverkan i Nacka kommun och en mer detaljerad beskrivning av några områden där kommunala och privata anläggningar skadats, eller riskerar att skadas av bäverns aktiviteter.

Inventering

Enkätundersökning

Med syfte att få in underlag om bäverns utbredning och dess påverkan på sin omgivning i Nacka kommun skickades en enkät ut i början av juli 2015 (Bilaga 1). I enkäten ombads svararen att markera observationer av bäver, eller spår av bäver på en karta. Markeringen kompletterades med noteringar om årtal för observation och till vilken av kategorierna i tabell 1 den kunde hänföras till.

Utskick och insamling av enkäten ombesörjdes av Nacka kommun. Enkäten skickades ut till 12 mottagare som representerades av enheter inom kommunen, entreprenörer, markägare och föreningar. Sammanställning och analys av enkäten har utförts av Svensk naturförvaltning AB.

Tabell 1: Observationskategorier som angavs i enkäten.

Observationskategorier
Bäver (ange antal, om möjligt även om det är unge eller vuxen)
Trädgnag (inkl buskar)
Hydda (synlig ovan markytan)
Bohål (ingrävd boplats, ej vid hydda)
Bäverstig
Damm (inkl igenbyggda diken och rör m.m.)
Vinterförråd (samlad foder i eller vid vatten)

Enkätresultat

Totalt lämnades sex svar in på enkäten (50% svarsfrekvens). Det man kan uttolka av svaren är att bäver i dagsläget förekommer på flera lokaler spritt över hela kommunen (figur 1). Totalt var det 31 registrerade observationer av bäver varav de äldsta var från 2013 men de flesta från 2015. Några av observationerna var registrerade på samma lokal men sammantaget verkar det finnas minst 15-20 lokaler där bäver förekommer i dagsläget. Vad detta representerar i antal bävrar är svårt att skatta men torde ligga i storleksordningen 50-100 individer.

Figur 1. Enkätsvarens registrerade observationer av bäver, eller spår av bäver markerade med röda punkter.

Fältinventering

Fem lokaler valdes ut av Nacka kommun för fältbesök (figur 2). Vid fältbesöken följde en inventerare sjökanter och vattendrag varvid observationer av bäver eller spår av bäver registrerades och koordinatsattes. Fältbesöken utfördes dagtid under perioden 7-13 oktober. Inga bävrar observerades men färskas spår av bäver registrerades på samtliga lokaler. Resultat från respektive lokal med riskbedömningar och åtgärdsförslag redovisas separat i bilagorna 2-6.

Figur 2. Punktojekt som valts ut av Nacka kommun för inventering markerade med blå punkter. Områden där strandlinjen inventerades är inringade med blå linje.

Råd till förvaltningen

De problem som uppstår för människor som en konsekvens av bävrarnas livsföring kan förebyggas och åtgärdas på olika sätt. En förvaltningsplan underlättar arbetet och utgör även ett viktigt diskussionsunderlag gentemot de intressenter som har synpunkter på hur såväl enskilda bävrar som populationen över en större geografisk region skall hanteras. I dagsläget finns inga direktiv för hur bäverpopulationer skall förvaltas på regional nivå i Sverige. Den enskilda markägaren kan inom ramarna för gällande jaktlagsstiftning reglera antalet bävrar och riva dammar och hyddor. En regional förvaltning kan därför bara bygga på en frivillig samverkan mellan markägare när det gäller att formulera mål och genomföra åtgärder. Det första man bör tänka på när man skriver en förvaltningsplan är att formulera tydliga och mätbara målsättningar. Målformulering är i många avseenden en politisk process där man får ta hänsyn till olika värderingar och ekonomiska intressen. Utifrån målen kan man sedan föreslå vilka underlag man behöver samla in för att avgöra om målen uppfylls. Insamling av underlag bör vara en strikt objektiv process som bygger på vedertagen inventeringsmetodik och statistisk analys. Underlagen kan användas till att föreslå och utvärdera åtgärder som syftar till att uppnå målen.

Åtgärder handlar dels om tekniska lösningar för att utestänga bävrarna från platser där de inte är önskvärda och hantera redan uppkomna problem med fördämningar och fällda träd, dels om åtgärder som reglerar antalet bävrar. Valet av åtgärder är också en process där man får ta hänsyn till olika intressenters värderingar, vad som är etiskt försvarbart och vad som kan motiveras utifrån ekonomiska intressen. I den följande texten redogörs kortfattat för några exempel på åtgärder som brukar tillämpas för att förebygga och reglera problem som orsakas av bäver.

Stängsel

Stängsel kan användas för att skydda enskilda träd eller hindra bäver från att förflytta sig till områden där de inte är önskvärda. Även vägtrummor kan avgränsas med stängsel för att förhindra att de sätts igen när bävern försöker dämna utflödet.

Trädsäkring

Träd som riskerar att fällas över vägar och andra anläggningar där bäver förekommer kan tas bort i förebyggande syfte. Man bör även uppmärksamma om bävern börjat gnaga på grövre träd och fälla dessa. När bävrarna gnager på grövre träd avslutar de inte alltid arbetet utan låter vinden sköta trädfällningen. Om man vill ta vara på trädets grövre delar kan man lämna kvar grenar eller flytta dem till en plats där bävern kan dra nytta av dem.

Rivning av dämmen

Under tiden 1 maj - 31 augusti får markägare riva bäverdämmen, dock inte boplatser eller hyddor. Mellan 1 september – 30 april får länsstyrelsen ge tillstånd enligt 29 § jaktförordningen (SFS 1987:905) att förstöras bävrars boplatser eller dammbyggnader. Tillstånd får dock bara lämnas om det är absolut nödvändigt för att förhindra allvarliga skador.

Nivåreglering vid dämmen

Rivning av dämmen resulterar ofta i att de byggs upp igen om bävern finns kvar på lokalen. En lösning kan då vara att dra ett rör genom dämnet, där mynningen placeras oåtkomlig för bävrarna. Rörets dimension och mynningens nivå anpassas efter flöde och önskvärd vattennivå.

Avlivning

Under tiden den 1 oktober – den 10 maj är det allmän jakttid på bäver i Stockholms län. Bäver får jagas med kulvapen eller med godkänd fälla. Om skyddsjakt behövs under annan tid får länsstyrelsen lämna tillstånd till det (23 a och 29 §§ jaktförordningen). En förutsättning är dock att jakten är nödvändig för att förhindra avsevärda skador eller olägenheter. Man bör vara uppmärksam på att jakt i tätortsnära områden kan vara både riskfyllt och kontroversiellt. Bäverjakt uppskattas dock av många jägare och totalt skjuts eller fångas 5-10 000 bävrar i Sverige varje år.

Regional förvaltning

Hastigheten med vilken bävern sprider sig beror på hur stor bäverpopulationen är i regionen och vilken tillväxthastighet den har. Att bävrar flyttar på sig beror huvudsakligen på två

orsaker; unga djur som söker sig ett nytt revir och äldre djur som flyttar när tex födoresursen inte längre är tillräcklig. Vill man undvika att bävrar etablerar sig på platser där de inte är önskvärda kan en förebyggande åtgärd vara att begränsa populationsstorleken och tillväxten i regionen genom jakt. Bäverförvaltning bör i det avseendet även sträcka sig över kommungränser för att kunna nå önskvärda mål.

Förteckning bilagor

Bilaga 1. Enkät

Bilaga 2. Bäverinventering Älta

Bilaga 3. Bäverinventering Järlasjön

Bilaga 4. Bäverinventering Glasbrukssjön

Bilaga 5. Bäverinventering Sågsjön

Bilaga 6. Bäverinventering Östervik

Bilaga 2. Bäverinventering Älta

Område: Älta, Nacka kommun

Datum: 2015-10-07

Utförare: Svensk Naturförvaltning AB

Inventerare: Anders Hedlund

Sammanfattning

Bävrarna har etablerat sig under en motorvägsbro. Vissa riktade åtgärder bör vidtas inom en snar framtid.

Riskstatus

Förhöjd.

Observationer

Området öster om Ältavägen utgörs av dikad svårframkomlig alsumpskog mot vägen (fig. 2) och man kan tydligt se spår efter historisk bäveraktivitet spritt i större delen av sumpen. Bland annat påträffades en fälld asp bakom villorna där någon, i ett tidigare försök att rädda aspen från ett påbörjat bäverangrepp, har klätt stammen i stål nät. Denna åtgärd utfördes troligtvis för sent och den skadade aspen har sedermera fallit omkull (fig. 3). Mot cykelbanan i öst övergår sumpskogen till lövnaturskog och där hittade sparsamt med bäverspår (fig. 4). Det fanns enstaka färskas men desto mer gamla fällan och bäverstubbar av rönn, ek och sälg längs med strandlinjen inom Flatenreservatet vid Ältasjöns sydvästra strand. Söder om flytspången fanns en handfull färsk gnagspår på björk och asp, men fokus hamnade snart på området runt motorvägsbron över Ältasjöns södra vik. Strax söder om Tyresövägen finns ett släntparti med rikligt med klen asp som uppvisar tydliga spår av omfattande färsk bäveraktivitet (fig. 5). Bron är ca 140 meter lång och svävar mindre än en meter över vattenytan (fig. 6). Den norra långsidan är pålad med betongblock vars glipor på ca 15 cm tycks vara tillräckligt brett för att bävrarna ska kunna röra sig ut till sjön och tillbaka (fig. 7).

Den södra långsidan mot asparna är öppen och där har de trampat upp leriga stigar i vägrenen i sitt arbete med att dra in aspdelar under bron (se fig. 6). Inga grenar eller löv påträffades på den norra sidan av bron och man kan anta att de istället hamstrar och/eller konsumerar dem under bron. Något gryt eller någon hydda kunde inte observeras med blotta ögat under den relativt mörka bron (fig. 8), men det råder inga tvivel om att detta är bävrarnas hemvist. Det fanns färska spår av bävergnag på asp mot Kasby på motsatta sidan av motorvägen. I närheten fanns också en ihopdragen rishög på stranden som ser ut som början till en ny hydda (fig. 9). Den västra och nordvästra sidan av Ältasjön uppvisade inga färska spår av bäveraktivitet. Värt att nämna är att kanalen som sammanlänkar Ältasjön med Söderbysjön vilken troligtvis fungerar som spridningskorridor för Ältakolonin, ej inventerats. Inga spår av bäveraktivitet observerades dock när sjöutloppet till ån passerades, eller så långt ögat kunde nå längs med kanalen genom alsumpskogen.

Åtgärder

Väster om bron har bävrarna börjat fälla asp i direkt anslutning till Tyresövägen. Några av asparna, ca 15 meter höga, står i en klunga 10 meter från bilarna och kan i värsta fall rasa ut över vägen (fig. 10). Denna plats bör besiktas och åtgärdas snarast i syfte att förhindra eventuella olyckor. Gamla bortröjda fällan i vägrenen vittnar om att detta redan ställt till problem på den östra sidan av bron. En översyn av eventuella problemträd kan vara på sin plats även där.

I dagsläget har bävrarna gott om föda i form av asp i den lilla dungen som omgärdas av vägbron i norr och en cykelbana i söder. När de avverkat dessa kommer de sannolikt att fortsätta med asparna som står i reservatet söder om cykelbanan. Om detta inte är önskvärt går det med hjälp av stängsling att förhindra eller i alla fall försvåra för bävrarnas att ta sig över cykelbanan. Det löper ett järnräcke längs med cykelbanan och vid detta kan man enkelt fästa ett galler eller nät som hindrar bävrarna från att nå resten av asparna (fig 11). Där finns även en vägtrumma som i samband med detta måste stängslas (fig. 12).

Med tanke på den rikliga aktiviteten i den närliggande Ältasjön är sumpskogen ett sannolikt område dit ett ungdjur kommer att söka sig för att bilda ett nytt revir. Om det i framtiden bedöms som olämpligt med en nyetablering av bäver i området är det bäst att omedelbart avlägsna eventuella kolonisatörer så fort läge uppstår. Förutom fällan på olämpliga platser är vägtrumorna under Ältavägen ett möjligt problemområde då en dämning av dessa kan skada vägbanan (fig. 13). Att hindra enskilda individer att ta sig till platsen genom stängsling är troligtvis dömt att misslyckas då bävrarna tar sig fram obehindrat på land. Stigar som har varit så branta att en människa har svårt att ta sig upp har observerats och det är samma stigar som bävrarna nyttjar när de släpar meterlånga aspstockar ner till dammen. Även att i förebyggande syfte förhindra eventuella dämningförsök i trummorna är en onödig åtgärd då det inte är säkert att det ens kommer att bli någon nyetablering på platsen. Därför är det bästa att vänta på de första spåren av bäver på platsen och då rikta insatser mot att avlägsna kolonisatören så fort som möjligt. Rent praktiskt skulle det vara möjligt att låta bävrarna vara i fred med vissa förebyggande åtgärder, såsom skydd av fruktträd och problemträd samt dämningshinder i anslutning till vägtrumorna. Ekologiskt sett är sumpskogen öster om Ältavägen en mycket god bäverbiotop med varierad flora, rikligt med vatten samt ett relativt skyddat läge och att platsen uppvisar rikligt med spår efter historisk bäveraktivitet är inte så

konstigt. Många anser dessutom att bävern är ett spännande inslag i landskapsbilden och skulle uppskatta att ha bävrar i närområdet, något som kan vara värt att ha i åtanke. Grönområdet mellan Ältavägen och Ältasjön kommer sannolikt endast marginellt att påverkas av en bäveretablering i sumpskogen. Det finns en del parkträd av salixsläktet i anslutning till vattendraget och dessa är begärliga för bävrar. Vid en eventuell bäveretablering bör dessa skyddas med t.ex. nät i syfte att förhindra skador (fig. 14). En bäveretablering i området i sig, norr om Ältavägen, är mindre sannolik då det saknas begärliga trädslag i anslutning till vattendraget samt att stigar och grönytor används flitigt av lokalbefolkningen vilket borde störa bävrarna.

Figurer

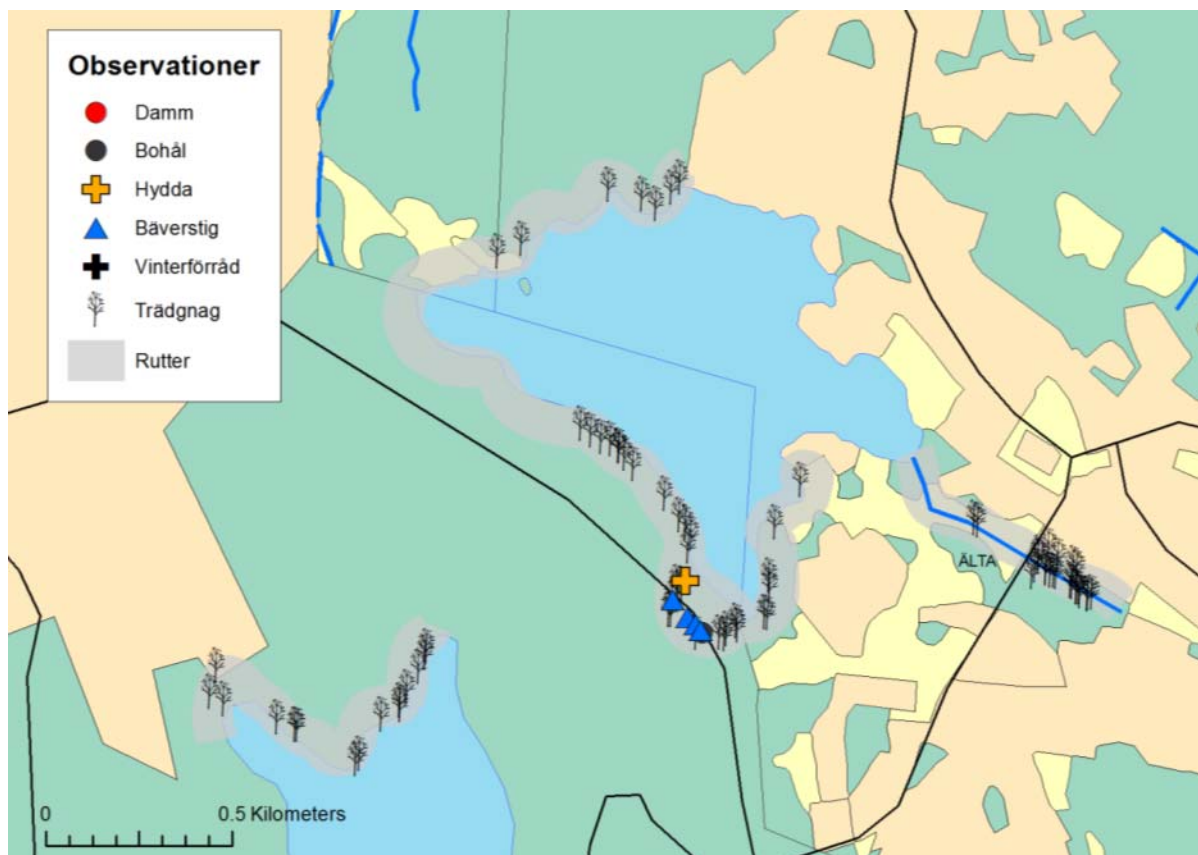

Fig. 1. Inventeringsrutt och observationer vid Älta.

Fig. 2. Dikad alsumpskog i anslutning till Ältavägen.

Fig. 3. Betesskyddad asp som fallit.

Fig. 4. Lövnaturskogen öster om sumpskogen.

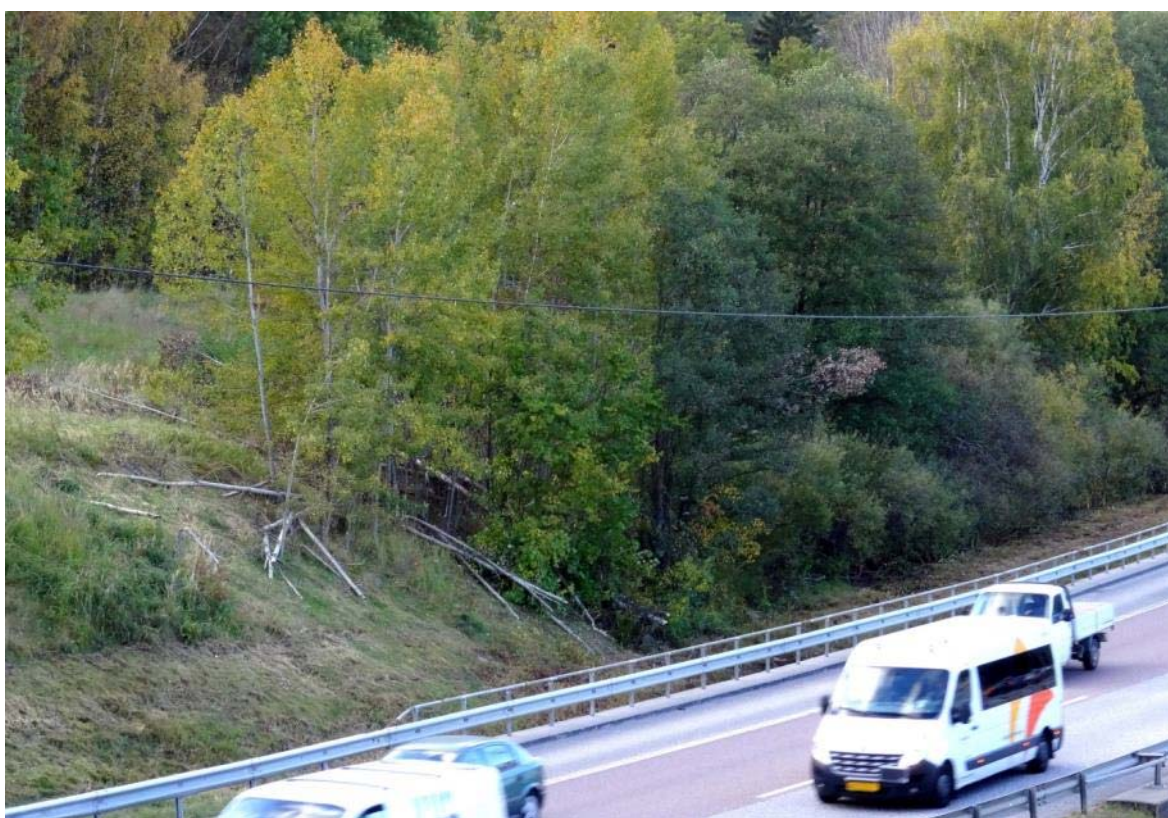

Fig. 5. Aspfällen sedd från gångbron över Tyresövägen.

Fig. 6. Bäverstigar leder mellan den låga bron och de fällda asparna.

Fig. 7. Den pålade betongkanten med tillhörande spjälor sedd från norr.

Fig. 8. Bävrarna har fritt spelrum under bron. Notera den flytande stocken uppe till vänster.

Fig. 9. Möjlig grund till en ny hydda på norrsidan mellan vägbron och spången.

Fig. 10. Problemaspar nära Tyresövägen.

Fig. 11. Cykelbanan med tillhörande räcke sedd från väster. Nuvarande bäveraktivitet äger rum i dungen till vänster. Begärliga aspar till höger om lyktstolparna.

Fig. 12. Vägtrumman under cykelbanan.

Fig. 13. Vägtrummor under Ältavägen

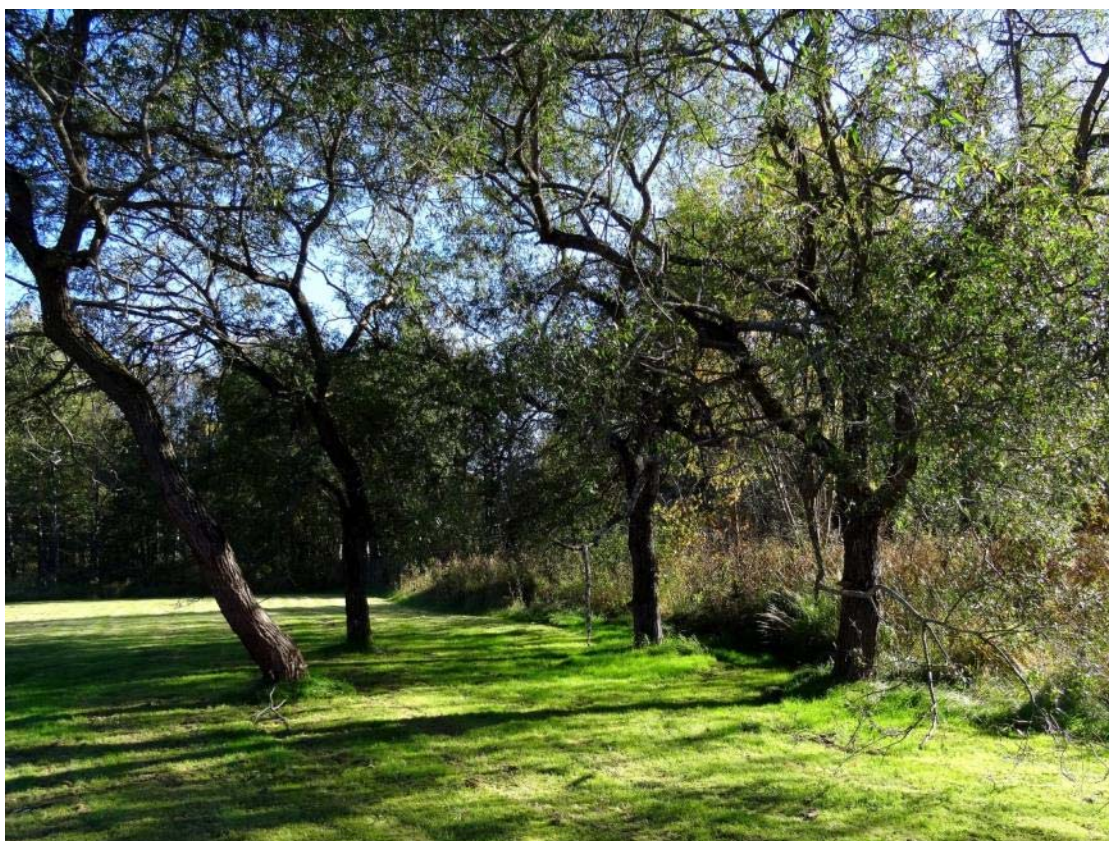

Fig. 14. Salix på gräsmatta vid vattendraget norr om Ältavägen.